

Ngày TẾT lọt vào ngày nào trên một bản Dương-Lịch

Trần Lê Quang

BPT: Ban Phụ Trách LTCC xin thành thật xin lỗi AH Trần Lê Quang về việc đã sơ sót không thay thế bài "Ngày Tết lọt vào ngày nào trên một bản Dương-Lịch" bằng một bài viết mới đã được AH hiệu đính và cập nhật lại ngày 28-10-2010 trong LTCC số 95, cũng như đã thiếu sót ghi tên tác giả của bài viết ! BPT hoàn toàn chịu trách nhiệm về việc sai sót này. Mong AH Quang thông cảm và lượng tình đại xá cho các hậu sinh đã lỡ "vác gà voi" này ! Rất đa tạ AH. BPT nay xin đăng lại bài viết đã được cập nhật và hiệu đính của AH để quý AH&THCC đọc và tham khảo thay thế bài đã đăng trong LTCC số 95 vừa qua.

Chúng ta thường gặp trường-hợp là khi không có trước mắt một bản Âm-Lịch (AL) nhưng có một bản Dương-Lịch (DL) mà thôi, thì làm sao biết được ngày TẾT lọt vào ngày nào trên bản DL?

Sau đây là một cách đơn-giản, nhưng đúng với khoa-học thiên-văn và quy-tắc của Âm-Lịch, để trả lời câu hỏi đó.

Ngày TẾT AL, theo quy-tắc của AL, phải thực-hiện đúng hai điều-kiện bắt buộc:

1/- Ngày TẾT nhưt-định phải là ngày đầu của một tháng AL, tức là một ngày không có trăng.

Tiếng-Việt gọi là "Ngày Sóc", Hán-tự gọi là ngày "Hội-Diện": Khi mặt Trăng và mặt Trời nằm cùng nhau một phía trên một Kinh-tuyến (méridien) của Trái Đất. Do đó, phía mặt của Trăng quay về Trái đất không được mặt trời soi sáng. Trăng không thấy được từ mặt Đất, nên thành ra đen. Cơ-hội đó xảy ra vào khoảng 29.5 ngày một lần. Đó là thời-gian

quân-bình của một tháng Âm-Lịch, khi có tháng AL thiếu, 29 ngày, khi có tháng đủ, 30 ngày.

2/- Ngày TẾT phải đúng vào, hoặc gần hơn hết, ngày đầu của mùa Xuân. Cần lưu-ý: Ngày đầu mùa Xuân không nên nhầm với ngày giữa mùa Xuân, mà Hán-tự gọi là Xuân-Phân, và Pháp-tự gọi là Equinoxe de Printemps.

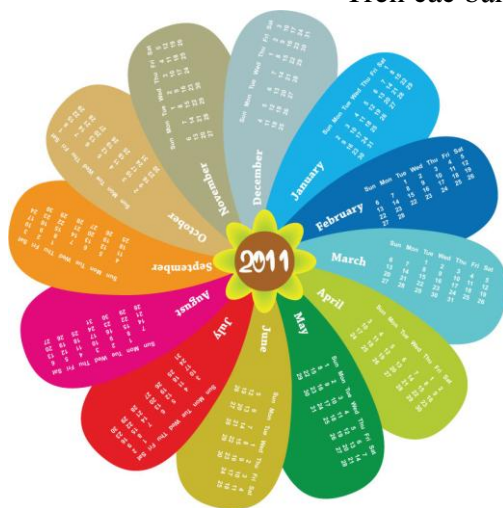
Các bản DL thường có ghi này Xuân-Phân, nhưng thường không có ghi ngày nào là ngày đầu của mùa Xuân. Dù-sao, xin các bạn lấy ngày 23 của các tháng 3 DL, là ngày "Xuân-Phân" để làm căn-bản, thì ngày đầu của Mùa Xuân sẽ lọt vào khoảng 45 ngày trước ngày Xuân-Phân đó, tức là vào ngày 4 tháng 2 DL.

Trên các bản DL. Âu-Mỹ thường có ghi các tuần trăng bằng một vòng tròn: Ngày không trăng, một vòng tròn đen, và ngày trăng tròn (ngày Rằm), bằng một vòng tròn trắng.

Chúng ta biết là DL. khi xưa DL. Julius gốc La-Mã. Năm 1582 Công-Nguyên, DL. Julius được Đức Giáo-Hoàng Grégoire XIII điều-chỉnh bằng cách hủy-bỏ trọn 10 ngày trên DL Julius, để ngày Lễ Pâques (Easter) của Công-Giáo nằm vào giữa

mùa Xuân. Đức Giáo-Hoàng Grégoire XIII cũng đặt thêm quy-luật cho các năm "DL Nhuận" (Années Bi-sextiles – Leap Years), bằng cách cho thêm một ngày vào tháng thứ 2 DL, 4 năm một lần, với vài biệt-lệ. Nhờ đó từ năm 1582 đó trở đi, Dương-Lịch Grégorien, đi theo rất đúng năm thời-tiết: Năm nào, ngày Xuân-Phân (Equinoxe de Printemps) cũng lọt vào ngày 23 tháng 3 của DL.

Ngày Xuân-Phân đó thường có ghi trên các bản DL Âu-Mỹ. Nếu không, xin các bạn lấy ngày 23 tháng 3 của DL. làm căn-cứ cho ngày Xuân-Phân.

Ngày **đầu mùa Xuân** lọt vào khoảng 45 ngày trước ngày Xuân-Phân, vì mùa Xuân dài 90 ngày. Tuy-nhiên, ngày đầu mùa Xuân thường không có ghi trên các bản DL. Nhưng nếu căn-cứ trên ngày Xuân-Phân, là ngày 23 tháng 3 DL, rồi lùi lại 45 ngày, thì ngày đầu của Mùa Xuân sẽ lọt vào **ngày 4 tháng 2 DL**.

Vậy ngày TẾT phải là **ngày không trăng, gần hơn hết**, hoặc trước hoặc sau, **ngày 4 tháng 2 DL**.

Nếu chúng ta chú-ý tới khoảng thời-gian 30 ngày, 15 ngày trước và 15 ngày sau ngày đầu mùa Xuân 4 tháng 2 DL nói trên, tức là từ 21 tháng 1 DL tới 19 tháng 2 DL, thì chắc-chắn trong khoảng thời-gian 30 ngày đó, thế nào cũng có **ít nhất** một ngày Sóc (không trăng) vì tháng AL quân-bình dài 29.5 ngày mà thôi. Thỉnh-thoảng, trong khoảng thời-gian 30 ngày nói trên, cũng có thể có tới 2 ngày Sóc, vì 2 ngày Sóc kế-tiếp chỉ cách nhau quân-bình 29.5 ngày mà thôi.

Vậy ngày TẾT phải là ngày không trăng, nằm trong khoảng thời-gian 30 ngày nói trên, từ ngày 21-01 DL tới ngày 19-02 DL, hoặc trước hoặc sau, nhưng gần hơn hết, đối với ngày đầu mùa Xuân 4 tháng 2 DL.

Thí dụ: TẾT năm 2007 DL. (năm Đinh-Hợi): Ngày đầu Mùa Xuân năm 2007 / năm Đinh-Hợi là ngày 04-02-2007.

Ngày không trăng gần ngày 04-02-2007, hơn hết là ngày 18-02-2007. Vậy ngày TẾT năm Đinh-Hợi (2007) là **ngày 18-02-2007**.

Thí dụ: TẾT năm 2008 DL. (năm Mậu-Tý): Ngày đầu Mùa Xuân năm 2008 là ngày 04-02-2008.

Ngày không trăng gần ngày 04-02-2008, hơn-hết, là ngày 7-02-2008. Vậy ngày TẾT năm 2008 (Mậu-Tý) là **ngày 7-02-2008**.

Thí dụ: TẾT năm 2009 DL. (năm Kỷ-Sửu):

Ngày đầu Mùa Xuân năm 2009 là ngày 04-02-2009. Trong khoảng thời-gian 30 ngày, 15 ngày trước và 15 ngày sau ngày đầu Mùa Xuân năm 2009, đặc-biệt cho năm 2009 có tới 2 ngày Sóc, là ngày 17-02-2009 và ngày 26-01-2009. Ngày Sóc 26-01-2009 cách ngày đầu Mùa

Xuân 04-02-2009, 9 ngày. Ngày Sóc thứ 2, 17-02-2009, cách ngày đầu Mùa Xuân 4-02-2009 tới 14 ngày. Ngày 26-01-2009 là ngày Sóc gần đầu Mùa Xuân hơn hết. Vậy ngày **26-01-2009** là ngày TẾT năm 2009 đó, năm Kỷ-Sửu.

Thí dụ: TẾT năm 2010 DL. (năm Canh-Dần): Ngày đầu Mùa Xuân năm 2010 là ngày 04-02-2010.

Ngày Sóc không trăng gần ngày 04-02-2010, hơn hết là ngày là ngày 14-02-2010.

Vậy ngày **TẾT Canh-Dần là ngày 14-02-2010**.

Thí dụ: TẾT năm 2011 DL. (năm Tân-Mão): Ngày đầu Mùa Xuân năm 2011 là ngày 04-02-2011.

Ngày không trăng gần ngày 04-02-2011, hơn hết là ngày là ngày 03-02-2011.

Vậy ngày **TẾT Tân-Mão là ngày 03-02-2011**.

Trần Lê Quang

(Cập nhật và hiệu đính 10-28-2010)

Ghi Chú:

1/- Cách tính ngày TẾT trên đây đã được cố GS. Hoàng-Xuân-Hãn trình bày trong quyển tựa " Lịch và Lịch Việt Nam ", Tập-San Khoa-Học Xã-Hội, 16 rue du Petit Musc, 75004 Paris, 1982.

GS. H.X.Hãn lấy ngày **Đông-Chí** (Solstice d'Hiver) năm trước, để làm điểm căn-cứ để tính ngày TẾT cho năm sau. Như vậy cần phải có 2 bản DL của 2 năm kế-tiếp.

Để được đơn-giản hơn, tôi đã uyển-chuyển lấy ngày **Xuân-Phân** (Equinoxe de Printemps) thay cho ngày Đông-Chí (Solstice d'Hiver) như nói trên, để làm ngày căn-cứ. Như vậy, chỉ cần có bản DL của một năm, mà thôi

2/- Thỉnh-thoảng có thể có tới 2 ngày Sóc/không trăng, nằm gần ngày đầu của Mùa Xuân, 4 tháng 2 DL. Ngày TẾT, trong trường-hợp đặc-biệt đó, phải chọn là ngày không trăng **nằm gần hơn hết** ngày đầu Mùa Xuân.